

Bleyenburgerstraat 1,

-----UTRECHT-----

Uitgave van het Humanistisch Centrum "Mens en Wereld".

Verschiint 2 maal per maand. Abonnementsprijs f.3.-- per jaar.
Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld.
Postgiro: 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht.
Telefoon: 10163 (K-3400).

24 Juli 1952

1e jaargang, Nr. 5.

VAN ALLE KANTEN.

Het Humanisme, de ongrijpbare.

Onder bovenstaande titel komt in "Tijd en Taak" van 24 Mei j.l. een artikel voor van H.J. de Wijs, waarvan de strekking in hoofdzaak op het volgende neerkomt.

Zeer velen spreken over het Humanisme, zonder te weten waarover men precies spreekt. De vele mensen, of het minister Mulderij is in de Kamer of de Christelijke Jongemannenvereniging, de indruk wordt gewekt, dat er telkens over iets anders gesproken wordt.

Het Humanisme heeft zowel in de loop der tijden als in een bepaald tijdsbestek zelf vele inhouden. Men is dus wel gedwongen om te bepalen welk Humanisme men bedoelt, bijbels, ongelovig, idealistisch en ander Humanisme. Dit vele begrippen dekkende woord vindt niet alleen zijn oorsprong in slordig taalgebruik, maar "het Humanisme is er zelf schuld aan, dat we nooit weten, waarover we nu eigenlijk spreken." Het woord is geduldig, maar de zaak zelve onttrekt zich steeds meer aan wat men er mee meent aan te duiden.

Het Humanisme is namelijk geen nauwkeurig begrensde gebied, geen afgerond geheel. Het is een levenshouding en een stroming, een beskouwingswijze en een stuk cultuurgeschiedenis. Het uitgangspunt is altijd de mens, zijn zelfstandige waarden en zijn ontplooiing. Het streven is altijd een zedelijk streven, een gericht zijn op het werkelijken van waarden. Maar de moeilijkheid is, dat men nooit weet, waar men dit vindt. Of liever: waar men dit niet vindt." Het Humanisme "doordringt ons ganse leven. Het zit in onze staatsvormen, in onze vergaderingstechniek, in onze wetenschap en in ons onderwijs, in ons strafrecht en onze medische verzorging. Het zit ook vrij diep in het Christelijk geloof en in ons kerkelijk leven! Daarom hoede zich iedere Christen, die op de gebruikelijke demagogische manier zijn zuiverheid in de leer tracht aan te tonen voor een afwijzing van het Humanisme. Hijzelf is er veel meer door beïnvloed dan hij denkt. Men kan in een beschaving, die zozeer van het Humanisme doordrenkt is als de onze niet op een Christelijk eiland leven.

Kortom gezegd, men kan "het Humanisme nooit eenvoudigweg aanwijzen of aangrijpen. Het Humanisme is de ongrijpbare."

"Een Humanistisch Verbond is dan ook een wonderlijk ding. Het is een organisatie." "Een organisatie geeft aan het zwevende vaste vorm, begrenst wat anders zou vervloeien." Het Humanisme moet echter principieel blijven zweven. "Het kenmerkende en het waardevolle van het Humanisme is, dat het geen vaste vorm heeft, maar altijd vloeit; dat het dan ook nooit in zijn vorm verstijft en verstart gelijk vele vormen van gelovigheid, maar integendeel overal doorheen vloeit, overal zijn invloed uitoefent, overal doorheen stroomt. Het Humanisme is een stroming. En daarom kan het nooit georganiseerd worden. Een organisatie zou een bedreiging kunnen zijn voor het Humanisme. Een organisatie wil het ongrijpbare grijpen. Daarom is het Humanistisch Verbond een innerlijke tegenspraak."

Volgens schrijver worden bovengenoemde dingen in het H.V. wel gevoeld. De moeilijkheid is hoe men zich als Humanisten tot mede-humanisten moet wenden, wanneer het moeilijk bepaalbaar is, wie nu Humanist is of niet. Niet alle ongodsdienstigen en onkerkelijken zijn Humanist. Het H.V. werpe zich dus niet op als de kerk der onkerkelijken. Men weet in deze kringen zeer wel, dat ook het Humanisme van dit Verbond van een bepaalde levensbeschouwing, van een wijsgerig stelsel, of van een waardenleer, moet uitgaan. Maar op de vraag naar een nadere bepaling hiervan zal men het antwoord schuldig moeten blijven. Want het Humanisme heeft in beginsel geen geloofsbelijdenis, geen wachtwoord, waar men zijn geestverwant aan herkent. En daarom blijft de moeilijkheid, ja de onmogelijkheid, om de ongrijpbaren te blijven, bestaan. Men kan hieraan alleen ontkomen door zich te beperken tot wie niet in een persoonlijk God, de vader van Jezus Christus, geloven. Maar in dat geval zou het zeer onjuist zijn, wanneer de georganiseerde Humanisten zich opwierpen als de eigenlijke vertegenwoordigers van "het" Humanisme.

Dit alles wil nog niet zeggen, dat ik de bestaanbaarheid van maatschappelijk en zielszorgelijk werk van humanistische zijde ontken. Waar zich een mooi stuk werk voor een - overigens weinig bepaalde - groep mensen geconsolideerd heeft, moeten de rechtsvormen hiervoor geschapen worden.

Het verwijt aan Minister Mulderijde voor zijn "Stenen voor Brood" was dan ook allezins gerechtvaardigd, niet alleen omdat het onbeleefd, maar ook fout was. De opvatting van de minister was strikt persoonlijk en daarom vreemd om deze tot grondslag te maken voor een overheidsmaatregel, in een land, waar kerk en staat gescheiden zijn. Buitendien is het Humanisme met alles beter te vergelijken dan met stenen. Het biedt noch stenen, noch brood. Het biedt vloeibare kost. En Zijne Excellentie overwege, of hijzelf zonder vloeibare kost is groot geworden!

XXXXXXX

Christendom en Humanisme.

Prof. Dr. A.D. Leeman heeft op 26 Mei zijn intrede als gewoon hoogleraar in het Latijn aan de Universiteit van Amsterdam gedaan; zijn rede had tot onderwerp: "Hieronymus' droom, de betekenis van Cicero voor Christendom en Humanisme."

De spreker ging volgens het Algemeen Handelsblad (27 Mei) van een mededeling van Hieronymus (ong. 400 na Christus) in een zijner brieven uit: de kerkvader vertelt daar, dat hij als kluizenaar naar het Heilige Land uitgeweken, ondanks zijn gewetenswroeging er niet toe had kunnen komen, de lectuur van deze heidense schrijver na te laten. Hierin ligt de nog steeds bestaande strijd tussen twee geestesverhoudingen, Humanisme en Christendom, uitgedrukt, en spreker bepaalde nu de betekenis, die Cicero's figuur in die strijd heeft gehad, waartoe hij de betekenis van Cicero's litteraire werk voor de latere tijdperken uitzette. Cicero's denkbeelden over de humanitas, de humaniteit; bij de kerkvaders, in de Middeleeuwen, tijdens de Renaissance, het Duitse Neo-humanisme van de achttiende eeuw en wat daarop volgt. Sprekers conclusie: luidde, dat humanitas en christendom Europa hebben gemaakt tot wat het is en het zullen maken tot wat wij hopen, dat het zal worden; deze twee in wezen strijdende machten hebben in dialectische verhouding de Europese cultuur voortgestuwd. Het probleem is tenslotte, of een mens tegelijkertijd een christianus en een ciceronianus kan zijn. De christenheid zal met al haar schakeringen, deze vraag in verschillende zin beantwoorden; spreker beperkte zich tot het antwoord der historie, dat hij aldus vertolkte: noch bij Augustinus, noch bij Petrarca, noch bij Erasmus, drie der grootste chr. humanisten van het verleden, kunnen wij van een waarlijke synthese spreken. Aan het conflict in Hieronymus' innerlijk is blijkbaar een lang leven beschoren geweest.

In zijn persoonlijke toespraak tot zijn studenten, noemde spreker de bijdrage, die de antieke cultuur tot Europa's wording heeft gegeven een der zinrijkste aspecten van de klassieke philologie.

XXXXXXX

De problemen, welke in verband met het Humanistisch Verbond zijn ontstaan, zijn niet altijd op de juiste wijze tegemoet getreden. De uitlating van de minister van Justitie: "Stenen voor Brood", zal bij de leden van het H.V. ernstige bezwaren hebben doen rijzen.

Het blad betwijfelt het of dit een verstandige uitlating was, maar wijst er op, dat het H.V. soms rechten vraagt, die niet gegeven kunnen worden. Het geeft dan weer de inhoud van het H.V. en komt tot de conclusie, dat "het H.V. zich wil bewegen op terreinen, die tot heden of door Kerken of door de Overheid of door particuliere verenigingen worden betreden."

Voor deze doeleinden is zoveel geld nodig, dat subsidies aan de Overheid worden gevraagd "en hiermee is dus het H.V. een vraagstuk van actuele politiek geworden."

Het blad acht het een verheugend verschijnsel, dat de onkerkelijken naar een nieuwe levensbasis zoeken.

"Het H.V. wil bovendien voor de onkerkelijken in Nederland de representant zijn, die de massa tracht op te vangen, die geen geestelijk houvast meer heeft en daardoor o.m. 'n gemakkelijke prooi van een schoon-schijnend communisme zou kunnen worden. Waar dit laatste sinds enkele jaren bijzondere aandacht besteed heeft aan de onkerkelijke culturele elite (en niet zonder succes), daar is het verheugend dat het H.V. wil streven naar een meer bevredigende levenshouding voor al deze onkerkelijken. Ook daarover verheugen wij ons. Temeer, omdat aan de oprechtheid der bedoelingen niet te twijfelen valt. Het H.V. verdient respect."

Het geboden geneesmiddel kan echter niet meer dan een surrogaat zijn."

Het is onjuist, dat het H.V. voor de onkerkelijken hetzelfde is als de kerk voor de gelovigen. Bij de laatste is God de maatstaf van alle dingen, zij bezit rechts- en zedingsmacht, "zij is een goddelijke instelling." Van het H.V. kan men dit alles niet zeggen en een constaterend daarvan heeft zeker geen discriminerende intenties.

"Handhaving van een klaar onderscheid, dat immers werkelijk bestaat, lijkt ons wederzijds noodzakelijk en is vruchtbaar voor beiden."

XXXXXX

Uit de Haagse Courant van 4 Juni j.l.

In een causerie over "Christendom en Humanisme" door de Heer Ir. L.J.M. Feber zei deze onder meer het volgende:

Hij wil zich bepalen tot de verhouding Christendom-Humanisme. Men kan aan het Humanisme verschillende definities geven, maar naar zijn mening kan het Humanisme als volgt worden gedefinieerd: "de ontplooiing, de ontvouwing en de verwezenlijking - in welke vorm ook - van de natuurlijke vermogens, die in de mens aanwezig zijn."

Sommige Christenen zien een tegenstelling tussen Humanisme en Christendom "maar in het Evangelie is niets te vinden, dat zich tegen het Humanisme keert. Integendeel! Het Evangelie zegt, dat de talenten iemand geschonken zijn, om ze te gebruiken als een goede rentmeester." De vrees "dat het Humanisme de mens afleidt van de hogere dingen, van zijn religieuze belevenis, is ongegrond." Immers tot de humanistische werkzaamheden behoort "het zo goed en zo bezonnen mogelijk gebruik maken van de rede, die een ieder kennelijk is geschonken."

Ir F. komt tenslotte tot de conclusie, dat een Christenmens waardering en bewondering voor het Humanisme moet hebben en zelfs verplicht is "aan het Humanisme naar vermogen mede te werken."

XXXXXX

UIT EIGEN KRING.

EERSTE INTERNATIONAAL HUMANISTISCH CONGRES.

Van 21 - 26 Augustus a.s. zal Amsterdam binnen de muren van zijn oude Universiteit het Eerste Internationaal Humanistisch Congres huisvesten, naar onze mening een belangrijke gebeurtenis, omdat het voor de eerste maal in de geschiedenis is dat een dergelijke bijeenkomst plaats vindt.

Uit de Haagse Courant van 4 Juni j.l.

De problemen, welke in verband met het Humanistisch Verbond zijn ontstaan, zijn niet altijd op de juiste wijze tegemoet getreden. De uitlating van de minister van Justitie: "Stenen voor Brood", zal bij de leden van het H.V. ernstige bezwaren hebben doen rijzen. Het blad betwijfelt het of dit een verstandige uitlating was, maar wijst er op, dat het H.V. soms rechten vraagt, die niet gegeven kunnen worden. Het geeft dan weer de inhoud van het H.V. en komt tot de conclusie, dat "het H.V. zich wil bewegen op terreinen, die tot heden of door Kerken of door de Overheid of door particuliere verenigingen worden betreden."

Voor deze doeleinden is zoveel geld nodig, dat subsidies aan de Overheid worden gevraagd "en hiermee is dus het H.V. een vraagstuk van actuele politiek geworden."

Het blad acht het een verheugend verschijnsel, dat de onkerkelijken naar een nieuwe levensbasis zoeken.

"Het H.V. wil bovendien voor de onkerkelijken in Nederland de rehouvast meer heeft en daardoor o.m. 'n gemakkelijke prooi van een schoonschijnend communisme zou kunnen worden. Waar dit laatste sinds enkele jaren bijzondere aandacht besteed heeft aan de onkerkelijke culturele elite (en niet zonder succes), daar is het verheugend dat het H.V. wil streven naar een meer bevredigende levenshouding voor al deze onkerkelijken. Ook daarover verheugen wij ons. Temeer, omdat aan de oprechtheid der bedoelingen niet te twijfelen valt. Het H.V. verdient respect."

Het geboden geneesmiddel kan echter niet meer dan een surrogaat zijn."

Het is onjuist, dat het H.V. voor de onkerkelijken hetzelfde is als de kerk voor de gelovigen. Bij de laatste is God de maatstaf van alle dingen, zij bezit rechts- en zendingsmacht, "zij is een goddelijke instelling." Van het H.V. kan men dit alles niet zeggen en een constatering daarvan heeft zeker geen discriminerende intenties.

"Handhaving van een klaar onderscheid, dat immers werkelijk bestaat, lijkt ons wederzijds noodzakelijk en is vruchtbaar voor beiden."

XXXXXXX

Uit de Haagse Courant van 4 Juni j.l.

In een causerie over "Christendom en Humanisme" door de Heer Ir. L.J.M. Feber zei deze onder meer het volgende:

Hij wil zich bepalen tot de verhouding Christendom-Humanisme. Men kan aan het Humanisme verschillende definities geven, maar naar zijn mening kan het Humanisme als volgt worden gedefinieerd: "de ontplooiing, de ontvouwing en de verwezenlijking - in welke vorm ook - van de natuurlijke vermogens, die in de mens aanwezig zijn."

Soamige Christenen zien een tegenstelling tussen Humanisme en Christendom "maar in het Evangelie is niets te vinden, dat zich tegen het Humanisme keert. Integendeel! Het Evangelie zegt, dat de talenten iemand geschonken zijn, om ze te gebruiken als een goede rentmeester." De vrees "dat het Humanisme de mens afleidt van de hogere dingen, van zijn religieuze belevenis, is ongegrond." Immers tot de humanistische werkzaamheden behoort "het zo goed en zo bezonnen mogelijk gebruik maken van de rede, die een ieder kennelijk is geschonken."

Ir F. komt tenslotte tot de conclusie, dat een Christenmens waardering en bewondering voor het Humanisme moet hebben en zelfs verplicht is "aan het Humanisme naar vermogen mede te werken."

XXXXXXX

UIT EIGEN KRING.

EERSTE INTERNATIONAAL HUMANISTISCH CONGRES.

Van 21 - 26 Augustus a.s. zal Amsterdam binnen de muren van zijn oude Universiteit het Eerste Internationaal Humanistisch Congres huisvesten, naar onze mening een belangrijke gebeurtenis, omdat het voor de eerste maal in de geschiedenis is dat een dergelijke bijeenkomst plaats vindt.

Van allerlei landen mogen wij deelnemers verwachten, in de eerste plaats vanuit Engeland en Amerika, maar ook Franse en Vlaamse humanisten, Duitsers, Oostenrijkers, Zwitsers, Scandinaviërs, zelfs een Japanner en vermoedelijk een afgevaardigde uit India zullen onder de congresbezoekers zijn. En vanzelfsprekend nemen ook veel Nederlanders deel aan de conferentie. De gelegenheid die hier geboden wordt, om met gelijkgezinden uit andere landen van gedachten te wisselen, is van een niet gemakkelijk te onderschatten belang.

Het eigenlijke doel van dit congres zal voorlopig bereikt zijn, als na afloop een internationale organisatie tot stand is gekomen, die de verschillende onkerkelijke groepen van de Westerse en Oosterse wereld in een nieuw verband verenigt, met als ideaal het gezamenlijk uitdragen van de humanistische gedachte, die de buitenkerkelijken moet helpen zich zelf te leren zien als een constructief element in de menselijke samenleving.

De humanistische en ethische groeperingen, die tezamen het initiatief tot dit congres namen, te weten de British Ethical Union, de American Ethical Union, de American Humanist Association, de Ethische Gemeinde in Wenen, en het Humanistisch Verbond, hebben alle vijf dit gemeen, dat zij de nadruk leggen op de mens, hier en nu; zij willen een zo groot mogelijk aantal mensen van over de hele wereld bijeenbrengen, die menen, dat sociale gerechtigheid, vrijheid, solidariteit en vooruitgang in de hedendaagse wereld waarden zijn die bedreigd worden. Deze waarden te handhaven maakt een gezamenlijke en voortdurende inspanning nodig. Ons congres wil een eerste stap zijn op de weg naar een blijvende samenwerking tussen denkers en werkers, die dit gezichtspunt delen en de humanistische en daaraan verwante groeperingen, ten einde te komen tot een gemeenschappelijk en goed uitgewerkt plan, georiënteerd op een universeel democratische beschaving, die berust op redelijke grondslagen en gewijd is aan de waarde en waardigheid van de mens.

Velen hebben tegenwoordig geen vertrouwen meer in de mens en in plaats van vooruitgang zien zij neergang. Maar het getij zal keren en wij zullen in een nieuwe richting moeten sturen. Het is niet voldoende er zich op te beroepen dat wij in de mens geloven. Wij mensen zullen zelf de voorwaarden moeten kennen en scheppen, die de mensheid in staat zullen stellen vertrouwen in zich zelf te hebben. Die voorwaarden zijn: persoonlijke vrijheid, sociale gerechtigheid en culturele verantwoordelijkheid.

Uit "Mens en Wereld" Juli 1952.
